

Жүргізілген кеңестер туралы
Есеп

Тақырыбы «Суармалы жерлерде күріш дақылын егу және тыңайтқыш қолдану»

«Жер ресурстарын тиімді пайдалану, оның ішінде топырақ құнарлылығын сақтау және арттыру тәсілдері, ауыспалы егістерді сақтау» бағыты бойынша

Өткізу күні:
«23» тамыз 2025 жыл

Кеңес беру өткізілген орны:
Қызылорда облысы, Шиелі ауданы,
Ы. Жахаев ауылы, Жахаев 54 «Жерұйық» ШҚ

Эксперт: Дүйсеков С.Н.
(қолы)

«Ө.О. Оспанов атындағы Қазақ
Топырақтану және агрохимия
ғылыми-зерттеу институты» ЖШС
Басқарма Төрайымы

 Р.Х. Рамазанова
(қолы)

1) Кеңес беруді қажет ететін мәселе немесе мәселелер шеңбері;

Суармалы жерлерде күріш дақылын егу және тыңайтқыш қолдану. Күріш дақылы егілетін алқап топырақтарының құнарлығы мен тыңайтқыштарды ғылыми негіздерге байланысты қолдану, сонымен қатар агротехникалық шараларды жетілдіру дұрыс жүргізу.

2) Қызметті жақсарту жөніндегі кеңейтілген дәлелдер мен ұсыныстарды қамтуы тиіс қойылған мәселені немесе мәселелер шеңберін шешу жөніндегі сарапшының ұсыныстары;

Қызметті жақсарту жөніндегі дәлелдер мен сарапшының ұсыныстары

Күріш дақылы – Қазақстанның оңтүстік және оңтүстік-шығыс аймақтарында кеңінен өсірілетін суармалы дақылдардың бірі. Оның өнімділігі мен сапасы көбінесе топырақ құнарлылығына, суару режиміне және тыңайтқыштарды тиімді пайдалануға тәуелді. Соңғы жылдары кейбір шаруашылықтарда топырақтың құнарлылығы төмендеп, өнім деңгейі тұрақсыз күйде қалып отыр. Бұған себеп — тыңайтқыштардың жеткіліксіз әрі теңгерімсіз қолданылуы, ауыспалы егістің сақталмауы және су ресурстарын тиімсіз пайдалану.

Суармалы жерлерде күріш егісін жақсарту үшін мынадай ғылыми негізделген шараларды жүзеге асыру ұсынылады:

1. Агрохимиялық талдау және тыңайтқыш нормасын анықтау.

Күріш егілетін әр алқапта топырақ құрамындағы қоректік элементтердің нақты мөлшерін анықтау қажет. Азот, фосфор және калий элементтерінің арақатынасы топырақ типіне қарай 1:0,5:0,8 шамасында болуы тиімді. Бұл деректерге сүйене отырып, тыңайтқыш нормасы белгіленіп, артық шығынның алдын алуға болады.

2. Минералдық және органикалық тыңайтқыштарды үйлестіріп қолдану.

Минералдық тыңайтқыштар: Азот тыңайтқыштары (аммиак селитрасы, мочеви́на) өнімділікке тікелей әсер етеді, себу алдында 60–70% мөлшері, ал қалған бөлігі вегетация кезінде үстеп қоректендіру түрінде енгізілуі тиіс.

Фосфор тыңайтқыштары (суперфосфат) – тамыр жүйесін дамытып, масақ түзу кезеңінде өсімдікті нығайтады.

Калий тыңайтқыштары – дән сапасын арттырып, өсімдіктің ауруларға төзімділігін күшейтеді.

Органикалық тыңайтқыштар (көң, компост, жасыл тыңайтқыштар) – топырақтағы гумустың мөлшерін арттырып, құрылымын жақсартады. 2–3 жыл сайын 20–30 т/га көлемінде енгізу ұсынылады.

3. Үстеп қоректендіру әдісін енгізу.

Күріштің өсу кезеңінде үстеп қоректендіру өнімділікті 10–15%-ға арттырады. Бұл үшін аммоний сульфаты немесе мочеви́на ерітіндісі 100–150 л/га суға араластырылып, өсімдік үстінен шашылады.

4. Тиімді суару жүйесін жетілдіру.

Күріш су астында өсетін дақыл болғандықтан, суды үнемдеп пайдалану маңызды. Суару жүйесін автоматтандыру, арналарды бетондау немесе лай қаптау арқылы су шығынын 20–25%-ға дейін азайтуға болады. Сонымен қатар,

судың тұздану әсерін төмендету үшін әрбір егіс маусымынан кейін жерді тұзсыздандыру (шаймалау) жүргізу ұсынылады.

5. Ауыспалы егіс жүйесін сақтау.

Күріш ауыспалы егісінде жоңышқа, арпа, бидай сияқты дақылдарды енгізу топырақтың биологиялық белсенділігін арттырып, табиғи жолмен азот қорын толықтырады. Бұл шара тыңайтқыш шығынын 10–15%-ға дейін азайтып, топырақ құнарлылығын тұрақты сақтауға мүмкіндік береді.

6. Топырақ өңдеу мен егіс алдындағы дайындықты жетілдіру.

Егіс алдында жерді терең жыртып, тегістеу керек. Бұл судың біркелкі таралуын және өсімдік тамырының жақсы дамуын қамтамасыз етеді.

3) Өндіріс көлемін ұлғайту/өнімділікті арттыру/шығындарды азайту және т.б. сандық көрсеткіштерді көрсете отырып, агроөнеркәсіптік кешен субъектісінің ұсыныстарды қолдану нәтижелері бойынша күтілетін нәтиже;

2. Күтілетін нәтижелер және сандық көрсеткіштер

Ұсынылған шараларды толық көлемде іске асыру агроөнеркәсіптік кешен субъектілеріне бірқатар нақты нәтижелер береді.

Көрсеткіштер	Қолданар алдындағы жағдай	Ұсыныстарды енгізгеннен кейінгі нәтиже
Орташа өнімділік	45–50 ц/га	65–75 ц/га (+30–40%)
Минералдық тыңайтқыштың тиімділігі	60%	85–90%
Топырақтағы гумус мөлшері	1,5–2,0%	2,5–3,0%
Су пайдалану тиімділігі	55–60%	75–80%
Тұздану деңгейі	10–12 г/л	6–8 г/л дейін төмендейді
Өндіріс шығыны	100%	–15–20% төмендейді
Дән сапасы (1-2 сорт үлесі)	60%	80–85%

Суармалы жерлерде күріш өсіру тиімділігі тыңайтқыштарды ғылыми негізде пайдалану мен су ресурстарын үнемдеу технологияларын енгізуге тікелей байланысты. Агрохимиялық талдау нәтижесінде тыңайтқыш мөлшерін нақтылау, органикалық және минералдық тыңайтқыштарды үйлестіріп қолдану, тиімді суару және ауыспалы егіс жүйесін сақтау – күріш өндірісін тұрақты дамытудың басты кепілі.

Бұл шараларды іске асыру нәтижесінде шаруашылықтар өнімділікті 30–40%-ға арттырып, су және тыңайтқыш шығынын едәуір қысқарта алады. Сонымен бірге топырақ құнарлылығының табиғи теңгерімі сақталып, экологиялық тұрақтылық қамтамасыз етіледі.

Жалпы алғанда, ұсыныстарды кең көлемде енгізу арқылы агроөнеркәсіптік кешеннің бәсекеге қабілеттілігі артып, күріш шаруашылығының экономикалық тиімділігі едәуір жоғарылайды.

4. Сарапшының қатысуымен консультация кезінде түсірілген фотосуреттер

